

da, handzsár, haramia, kaftán, kalpag, kaszabol, levente, mecset, szattyán, szeráj, szultán. Nyelvjárási színezetűek: *bicsak, bogrács, csárda, findzsa, hombár, ibrik, pite*. Argó színezetűek: *fömufti, kizsigel*.

2. Elavult szavak. Jobbára csak a török korra vonatkozó irodalmi és szakirodalmi művekben találkozhatunk velük. Ilyenek a török kor jellegzetes katonai és közigazgatási szavai, mint például *aga, basa, bég, beglerbég, defterdár, szandzsák, szerdár*; katonafajták nevei, mint például *beslia, janicsár, szpáhi, szejmen, timár*; vallási tisztségek és fogalmak nevei, mint például *dervis, efendi, gyaur, hodzsa, kádi, molla, mufti*; elavult népznevek például *arnót, kármány, kazulbas*. Egykor gyakran használt tárgyak vagy elvont fogalmak nevei is elavulttá váltak, mint egyes fegyvernevek, lófelszerelési tárgyak, pénznevek: *dögönyeg, dömöcki, fringia; boncsok, csótár, kecese; akcsa, harács*.

3. Nyelvjárási és rétegnyelvi szavak. Nyelvjárási szavainknak egy része az egész magyar nyelvterületen ismert, ilyen például az *aba* 'szűrposztó', *hara* 'zsák, zsák-szövet', *mazur* 'piszkos munkát végző napszámos'. Más részüket csak egy-egy tájegységen használják. Főleg a Dunántúlon és az Alföldön ismert a *csalma* 'süveg', *ki-la* 'gabonamérték', *tabakos* és *tabak* 'timár'; az Alföldön és a Tiszaántúlon ismert a *cserebi dohány* 'egy fajta kapadohány'; erdélyi tájszavak a *szepe* 'kosár, láda', *bagazia* és *muszuly* kelmenek, *kilim* 'székely pokróc'. Rétegnyelvi szavak például a diáknyelvben felbukkanó *aga, efendi, üvöltő dervis, defter* 'tanári füzet, névsoros jegyzék'.

VII. Hány török szó él ma a magyar nyelvben?

A fentiekben elmondottak alapján természetesen egyetlen konkrét számmal semmiképp sem válaszolhatunk erre a kérdésre. Figyelembe kell vennünk a szavak elterjedésének és használatának különböző fokozatait. Ilyen módszerrel megállapíthatjuk, hogy a hódoltság idején általánosan ismert 250-300. török eredetű szóból a magyar nyelv napjainkban mintegy 80-90 szót használ. Ebből körülbelül 50 köznyelvi szó, a többi nyelvjárási. A köznyelvi szavak közül körülbelül 20-25 mindennapi nyelvhasználatú, élő szava, a többi is általánosan ismert, de régies színezetű, történelmi hangulatot idéző szó.

☞ Kakuk Zsuzsa

Isztambuli emlékeink

Isztambul kétségtelenül világszép város. Festői hely: vonzerejét, hangulatát jórészt annak köszöni, hogy két világ-rész, Európa Ázsiával itt találkozik.

Nem véletlen tehát, hogy évszázadok óta írók, költők, a képzőművészek legjobbjainak őszinte bálmulatát kelti fel. Alphonse de Lamartine és Pierre Loti légiiesen finom, pasztell-szerű leírásaiban örökítette meg ezt az ezerégyéjszaka színeiben tündöklő — jórészt múltba merült — keleti világot. Elragadtatással emlékezik meg róla a város másik nagy szerelme, Lord Byron is.

Számunkra mégis a legérdekesebbek Guyon Richárd tábornok egykori szárnyseregének, az 1867-es kiegyezés után a Kossuth-emigrációból hazatért Pap János századosnak a sorai, amelyek Isztambult — a városrészek rövid bemutatása után — így jellemzik:

„Leírhatatlan kép, amelynél szebbet város nem nyújt! Mi ehhez hasonlítva a felcicomázott Páris, melynek nincsen Boszporusa? Micsoda az óriási London, melyet nem lehet sehonnán egyszerre áttekinteni? Ha pedig valahol megvan az áttekintés s a tájszépesség, megvan a tenger, megvannak a szép hegyek, hiányzik az imponáló nagyság, mely itt egyszerre tárul az elkábitott néző elé, lelket megragadó egész fenésében. A meddig a szem hat, jobbra, balra, előre, hátra, mindenütt csak Konstantinápolyt látja maga előtt s ennek nemcsak egy részét, hanem, mert hegyeken fekszik, egyszerre az egészet. — Ezen benyomások még mélyebbek lesznek, ha elgondoljuk, hogy az, mi előttünk fekszik — Byzanc. Egy darab világtörténelem, mit e fogalom magában felölel...”

Bennünket, magyarokat a városnak mind az európai, mind az ázsiai oldalához elszakíthatatlan láncsal fűznek kitűnő honfitársaink sírjai. Amikor a Ferikőy protestáns temetőbe lépünk, Kölcsey Ferenc izzó honszeretét idézzük: „Minden nemzet, mely elmúlt korai emlékezetét semmivé teszi vagy semmivé lenni hagyja, saját nemzeti életét gyilkolja meg.” El kell tehát időznünk ebben a temetőben, ahol nagy fejedelmünk, II. Rákóczi Ferenc tudós orvosa és hazánk lánglelkű vezére, Kossuth Lajos száműzetésben halt több jeles vitéze és hozzátartozóik alusszák örök álmukat.

A Kossuth-emigráció századosa, Pap János tudósítása szerint: „Az emigráció tőle kitelhetőleg szépen temette el (tagjait) s a kebelében összedott fillérekből sírkövet emelt a Boszporusz partján, a „Bella Vista” temetőben levő sírja fölé. Ezen helyre utóbb

kaszárnya építtetvén, a török kormány az úgynevezett frenk (európai) temetőt küljebb tette a „Nagy Campó”-ra s itt kaptak a magyarok is külön helyet, igen szép ponton, ahova hamvaik és sírköveik átvitettek.”

Meghatottan olvassuk hőseink szép sírverseit:

1. Megállj Magyar!
E kopár halomnál,
S' emlékezz korodra,
A hontalan sírhantjánál.
Így enyésznek el hontalanul
Drága fiaid óh hon!
Míg a' jobb rész bilincsekben nyög
Reményben virányidon.

2. A bátor jutalma / vér, sebek s
halál / és rideg dicsőség/
sír márványinál.

3. Csatájuk a' védelmezett / Népjog
csatája volt:
Melyet szent eskü szent kötés / El-
len zsarnok tiport.
Bajza

4. Állj meg Magyar! E kopár ha-
lomnál!
S emlékezz honodra e' hontalan sír-
jánál!
Így enyésznek el hontalanul
Drága fiaid óh hon!
Míg a' több rész bilincsekben nyög,
Reményben virányidon!

A „legnagyobb magyar” fia, gróf Széchenyi Ödön török tábornok, a török tűzoltóság megteremtőjének szép vörösmárvány sírrelkét a Ferikőy katolikus temető közepén találhatjuk meg.

A város ázsiai részén a Karacaahmet a világ egyik legnagyobb temetője. Több százezer muzulmán nyugszik itt örök álmát a hatalmas ciprus- és cédrusfák árnyékában. A muzulmánok ui. a leghőbb vágya, hogy ugyanazon a földrészen temessék el, ahol Mohamed prófétát. Sokan temetkeznek ezért az európai partról is ide.

A temető hatalmas utak szelik át, mohával fedett régi sírok sem ritkák itt. Köztük egy számunkra nevezetes fekvő sírlap felirata arról tanúskodik, hogy a Kossuth-emigráció jeles vitéze szultáni szolgálatban is jó magyar maradt:

Itt nyugszik Guyon Richard gróf
Török fő tábornok
Frankon ivadéka
Angolhon szülöttje
Magyarhon vitéze
Meghalt október 11-én 1856
Élete 44. évében.

☞ Fehér Géza

Levél a türkökről

Szívesen vállalom a Török Füzetek szerkesztőjének kérését, hogy foglaljam össze, amit honfoglaló őskorunk türkjeiről gondolok. Levélformát választottam, mert itt a Balaton mellett nincsen kéznél könyvem, tehát nem tudom idézetekkel megszilárdítani mondanivalómat. Előljáróban csak annyit, az okleveles őstörténet kutatók számára nézeteim eretneknek számítanak, magam azonban úgy látom, hogy hozzá tudok velük járulni őstörténet-honfoglalástörténetünk megoldandó kérdéseihöz.

Kiváló őstörténeiszainknak régóta megoldatlan kérdése a magyar-török, illetve a magyar-onogur kapcsolat. Zichy István 1938-ban megjelent könyvében nagyon világosan kifejtette, hogy a honfoglaló magyarság megjelenése, harcmódora török jellegű volt. ^o arra gondolt, hogy az onogurokkal keleten a Meotisz környékén olvadt össze a magyarság és vette át harcmódorát, magatartását, lovasnomád voltát. A kutatók többsége arra gondolt, hogy az onogurok, a türkök közelében alakult át a vadász-halász finnugor nyelvű magyarság. Arra a meggyőződésre jutottam, hogy Zichy István gondolatmenete helyes nyomon járt, mindössze annyi a különbség, hogy magam ezt az összeolvadást a Kárpátok medencéjében képzelem el. Gondolatmenetemet több tényező alakította ki, többek között egyik ásatásom. Homoknégy-Halomban ástam, a föld egy idős pásztoremberé volt. Fel kellett fogadnom őt is, mint munkafelügyelőt, de ő a világért nem nyúlt volna ásóhoz, lapáthoz, hiszen ő pásztor és mélyen megvetette a földtúró parasztembert. Pásztorból aligha lesz könnyen parasztember, mert sértené az önértetét a kétkezi munka. Ez a benyomás tett kétkedővé minden olyan elmélettel szemben, hogy a „pásztortársadalom válsága”, a „letelepedett pásztorság áttért a földművelésre” stb. Maga a két — több törzs szövetségében kialakult nép — a magyar és a türk életét a következőkben látom. Árpád hódító, katonai népe legyőzte a helyi földműveseket, az onogurokat, majd egy évezred alatt összeolvadt vele, meghagyván őket a földnél. Eképpen két magyar történelem él egymás felett-alatt. A nemesség — ennek történetét írta meg Anonymus, ez Árpád népe —, a korábban itt élt földművelő onoguroké, akik a finnségi nyelvekhez hasonlót beszéltek. 1848 lett volna — a jobbány-felszabadítás — az egységes magyar nemzet „keresztlevele”.

Nézzük milyen ellentmondások lehetségesek e felfogással szemben. Az onogurok törökök lettek volna, Árpád

népe pedig magyar. Ennek ellentmond, hogy helyneveinkben aránylag kevés a török. úgy gondolom, hogy Kovrat onogur birodalmában öt fia, ötfajta népen uralkodott, és a negyedik fiú népe volt a magyar. Anonymus is világosan tudja, hogy az onogur (ungar, ungur, hungarus stb.) a Kárpátok medencéjében tapadt Árpád népéhez. Ezzel az adattal eddig csak mint Anonymus kezdetleges szövegtésével (ung-ungarus) foglalkoztak, pedig történeti magvát komolyan kell mérlegelnünk. Ezt bizonyossá teszik Simon Péter karoling forrásokat vizsgáló eredményei, amelyek a karoling korból, tehát Árpád népének honfoglalása előtt 100-200 évvel 60 onogur nevet mutatnak ki, sőt egy „strata ungarorumot” is. Tehát Árpád népe itt találta az onogurokat s nem valahol Dél-Oroszországban vegyült velük. Az összeolvadás mékintjére figyelembe kell vennünk, hogy míg az onogur temetők sok száz, sőt több ezres lélekszámúak, addig Árpád magyarjainak temetőiben egy-két tucatnyi a lélekszám, nyilván tehát ők voltak a beolvadók. Ugyanaz történt volna, mint Bulgáriában, csak fordított előjellel, ott a nagyszámú szláv lakósságba olvadt bele a hódító onogur-bolgárság, itt pedig az itt talált onogur-magyar tömegekbe Árpád népe. Ezt és további érveimet szigorú kritikái vizsgálatnak vetette alá Makkay János, aki végül is elfogadta feltevésemet, amit a közkeletűvé vált „kettős honfoglalás” jelzővel illettek.

Magam a lelőhely térképek egymásvetítésével jutottam arra a meggyőződésre, hogy Árpád népének honfoglalása előtt a 670-es évek táján nagy tömegű onogur-magyar nép szállta meg a Kárpát-medencét. Hogy ezeknek magyar nyelvűeknek kellett — tömegükben — lenniük, az abból derült ki, hogy míg Knieza térképét alapul véve — a 11. századi magyar nyelvhatárt Árpád népe nem szállta meg teljesen, hanem megyényi területeket hagyott megszállatlanul, de a helynevek ezeken a területeken is túlnyomórészt magyarok, tehát az ott talált népesség nyelve magyar kellett legyen, ám nemcsak a peremeken, hanem a belső területeken is. Török helyneveket aránylag csekély számban találunk. Tudom, hogy Kristó Gyula kollégám ezt azzal magyarázza, hogy Árpád népe később terjeszkedett ki ezekre a területekre. A kérdésben az hozhatna teljes bizonyosságot, ha mind a régészeti, mind a helynévi leleteket pontosan tudnák keltezni. Erre azonban egyelőre nincsen lehetőségünk. Gondolom, hogy feltevésem mellett szól főrangújaink török személynév anyaga,

jobbágyságunk finnugoros magyarsága és sok más dolog. Vizsgáljuk meg magát a két népességet, legalább is csontvázait. Kiderül, hogy a középkori magyarság jórészt az avarkori onogur népességre hasonlít s nem Árpád népére. Ne feledjük el a legfontosabbat, az arab források egy része és a bizánci udvar a magyarokat türknek nevezi, s ez a jelző Árpád népét illeti, még Szent Koronánkon is mint Turkis királyát nevezi meg Géza királyunkat a bizánci ötvös, aki szigorú előírásokat kapott megrendeléstől. úgy gondolom, hogy történe-szeinknek, nyelvészeinknek az a felfogása, hogy ez a jelző tévedés, mert harcmódorunk stb. erősen török „hatás” alatt alakult, téves. Mind az arabok, mindpedig a bizánciak nagyon is jól tudták kikkel állnak szemben. Az arabok nagyrészt kereskedők miatt, a bizánciak pedig ellenségeik miatt tudták, hogy kikből is áll Árpád népe. Azt sem szabad elfelejtenünk, hogy Konsztantinosz Porfirogenetosz nemcsak levéltári adatok alapján írt, hanem személyesen elbeszélgetett Bulesuval és Tormással, s ennek alapján fogalmazta meg szövegét. Ez annyit jelent, hogy a „türk” megnevezést a magyar követek is elfogadták vagy éppenséggel sugallták.

Mindezek s még más érvek alapján is elfogadom, hogy Árpád népe tömegében valóban török volt, nyilván voltak közte ott maradt magyarok is. Vég-ső bizonyosságot az hozhatna a kérdésben, ha az egész korai helynév anyagot sikerülne időhöz kötni, mert meggyőződésem, hogy nemcsak a peremeken, hanem az ország belsejében található korai helynevek jórésze is a késő avar-korból öröklődött az Árpád korra. Ilyen irányba mutatnak Csallány Dezső megfigyelései is, aki a törzsi helynevek közelében hatvan esetben talált nagy lélekszámú késő avar-onogur temetőket, de úgyszólván egyetlen egy esetben sem találta meg Árpád magyarjainak temetkezését. A helyneveket pedig azok adták, akik ott éltek.

Mindezek és még sok más adat arra a meggyőződésre kényszerített, hogy Árpád népének nemcsak vezető rétege volt türk, hanem a népesség nagy tömege is.

Roppantul sajnálom, hogy beszámolómat könyvtáram hiányában nem tudtam széles körű bizonyító anyaggal megfogalmazni, de — gondolom, a szakemberek úgy is tudják, hogy milyen források alapján beszéltek, a tudnivalók pedig belátják: a felsoroltak alapján kényszerű módon kellett arra a meggyőződésre jutnom, hogy az egykorú arab és bizánci források joggal nevezik Árpád népét „türk”-nek.

Balatonrendes, 1996. szeptember 15.

László Gyula

A Transelektro Törökországban

Az anekdota szerint egy alkalommal magyar vállalat tenderajánlatot küldött a Török Villamos Műveknek erőművi berendezés szállítására. Nos, a vesztesek közé került. Amikor megbízottai a sikertelenség okát firtatták, kiderült, nyerhettek volna, ha a Transelektroval közösen pályáznak, mert annak híre, neve, szakértelme, megbízhatósága hiányzott a képzeletbeli mérleg serpenyőjéből.

A sztori nem nélkülözi a valószínűséget, hiszen minden üzlet alapja a kölcsönös bizalom. Ez pedig szaktudással, az elvégzett munka sok-sok próbáján való helytállással szerezhető meg. Ebből a korrekt magatartásból születnek a határokon átívelő tartós szakmai-baráti kapcsolatok is.

A Transelektro — ezt üzleti sikerei igazolják — legalább olyan kedvező a szakmai elismertsége Törökországban, mint saját hazájában.

Cégünk évtizedekre visszanyúló referenciái többségükben ma is élnek. Çatalağziban és Kangalban működő négy hőerőművi egység kazánjai és segédberendezései, Aliğában egy kombinált ciklusú erőmű turbógépcsoportjai, a hamitabati Trakya erőműben óriás hűtőtoronyok, az Ambarlıban levő kombinált ciklusú erőmű generátorai, a kangali és çatalağzi szénélőkészítő és pernyeszállító berendezései a Transelektro-szállítások csupán kiemelkedő példái.

Valóban csak példái, mert hosszúra nyúlva a török villamoshálózati fejlesztéshez szállított magyar alállomások jegyzéke. Álljon itt csupán néhány török helységnév, ahol a Transelektro villamos alállomásokat épített az elmúlt évtizedekben: İlkidere, Kızıltepe, Akçakoca, Trabzon, İzmir, Çorum, İdealtepe, Kalburcu, Niğde, Haydarpaşa, Adapazarı.

Amikor a jelenig érő múltról írunk, ha csupán török kapcsolataink okán is, említenem kell, hogy cégünk felkészült az ezredfordulón túli esztendőkre. 1992-

ben a korábbi vezetők és 130 további munkatárs tulajdonába került a Transelektro. Ez új szellemi energiákat szabadított fel. Jól átgondolt koncepcióvállalás és belső megújulás nyomán cégünk vállalatcsoporttá terebélyesedett. Gyárakat is vásároltunk, közülük a Ganz-Röck Kazán és Erőművi Berendezések Rt. energetikai gépszállításaink saját üzeme lett.

A Transelektro ma már saját bázisára támaszkodva a tervezéstől a kulcsrakész átadásig képes energetikai és villamoshálózati projektek szállítására, a műszaki tartalmat illetően az ISO 9001 előírások szerint.

Az üzleti tevékenység a váltás éveiben is töretlenül folytatódott. Ennek egyik látványos eredménye az a szerződés, amelyet 1994 szeptemberében írtunk alá Ankarában, a TEAŞ székházában. A Transelektro, konzorcium vezetőként 157 megawattos blokkot szállít a Kangal hőerőműhöz. Ennek értéke 265 millió USD, amelyből cégünk szállítási értéke 64 millió. Konzorciumi partnereink pedig olyan neves cégek, mint a német Siemens és Koch, a japán Mitsubishi, valamint a török Gama és Simko. A gyártás most kezdődik. Számításaink szerint ez az egység 2000-

ben kezdi meg az áramszolgáltatást.

Török kapcsolatainkra koncentrálni szándékosan hagytam figyelmen kívül egyéb vállalkozásainkat, mint például a százmillió USD-dolláros nagyságrendű szállításainkat Kuvaitba, vagy legújabb, 23 millió USD-dolláros alállomási szerződésünket, amelyet júniusban írtunk alá az Egyesült Arab Emírségekben.

Mindezzel azt kívántam hangsúlyozni: a Transelektro a dinamikus fejlődés útján jár, mind a forgalma, mind a bevételei látványosan nőnek. S ezt nem kis részben a legújabb törökországi üzletünknek is köszönhetjük.

*Dr. Székely Péter
a Transelektro
elnök-vezérigazgatója*

ÖZET:

TRANSELEKTRO TÜRKİYE'DE

Makale, Transelektro şirketinin Türkiye'deki iş ilişkileri ve başarısını tanıtmaktadır, yazarı, Transelektro'nun başkanı ve genel müdürü olan Péter Székely'dir.

Transelektro Türk Elektrik Kurumu'nun Kangal ve Çatalağzı santrallerine işi enerjisi kazan ve yardımcı donanımları, Aliğa santralına turbo makine takımları, Ambarlı santralına jeneratör, Hamitabat'a ise kuru soğutma Kuleleri olmak üzere birkaç on yıldır ihracat yapmaktadır. 1994 tarihinde ise konsorsiyum başkanı olarak Kangal santralının 3. ünitesinin yapılması için TEAŞ ile yeni bir anlaşma imzalamıştır. Anlaşmanın değeri 265 milyon USD olup Macaristan'ın payı 64 milyon USD'dir. Bu ünitenin 2000 yılına kadar bitirilmesi planlanmaktadır.

Rövid hír — Rövid hír — Rövid hír — Rövid hír

Dunaújváros várossá nyilvánításának 45. évfordulója és a honfoglalás mil-lecentenáriumára alkalmából a Dunaújvárosi Önkormányzat találkozóra hívta a külföldi testvérvárosok képviselőit.

A szeptember 12-14. között rendezett ünnepekre az ausztriai Linz és az albán testvérváros Elbasan küldöttsége mellett Törökországból Dunaújvárosba érkezett Hikmet Şahin, Inegöl városának polgármestere is.

A Bursa melletti Inegöl és Dunaújváros két évvel ezelőtt vette fel a kapcsolatot egymással. Az egymáshoz sok szempontból hasonló jellegű két iparváros és azok vezetése számára a testvérvárosi együttműködés a két ország és a két nép kölcsönös megismerésének és barátságának elősegítésén túl számos tapasztalatátadási lehetőséget is nyújt.

A gazdasági és kereskedelmi kapcsolatok szépen fejlődnek. Ezek is — a szokásostól eltérően — a testvérváros török vállalkozóinak kezdeményezésére jöttek létre. Nemrégiben inegöli cég szállította a dunaújvárosi mozi felújításához a berendezéseket és törökországi befektetők tárgyalnak egy helyi szálloda megvásárlásáról is.

Beszélgetés İsmet Gürallal

A tiszteletbeli konzul megoldhatja azokat a kérdéseket, amelyekkel a hivatásos diplomata nem boldogul — vallja İsmet Güral, Magyarország kútahtyái tiszteletbeli konzulja.

A kútahtyái üzletember 1993 óta hazánk önkéntes diplomatája. A porcelániparáról híres két város, Pécs és Kútahtya testvérvárosi kapcsolatai révén 1988 óta többször megfordult Magyarországon. Országunk szeretete családjára is átragadt, júniusban feleségével és három gyermekével együtt jött Magyarországra, hogy részt vegyen a tiszteletbeli konzulok számára rendezett külügyi értekezleten.

— A feleségemet és a gyerekeimet általában nem érdeklik külföldi útjaim, de most ragaszkodtak hozzá, hogy elkísérjenek — avatott be a családi belügyekbe, amikor a Nemzetek Házában baráti beszélgetésbe kezdtünk. — Két évvel ezelőtt, amikor köztársasági elnökünk, Süleyman Demirel Magyarországon tett látogatást, éppen Párizsban nyaraltunk, onnan repültünk ide, vagyis kénytelenek voltak velem jönni. Nagyon meghatotta őket az itteni légkör, az a meleg, baráti fogadtatás, amelyben ré-

szünk volt. Amikor megtudták, hogy ismét ide készülök, kijelentették, ők is velem utaznak.

A kölcsönös barátság, az érdeklődés, a szeretet, sőt a rokoni érzések átszövik a két nép, a két ország kapcsolatait — állapítottuk meg a tiszteletbeli konzul úrral. İsmet Güral azonban nem elégszik meg a társadalmi, kulturális kapcsolatok kialakult szintjével.

— Sajnos — mondta — üzleti, gazdasági kapcsolataink messze a kívánatos alatt maradnak. Mindkét ország állami vezetői, parlamenti képviselői, sőt, mondhatom, a két államfő is tudatában van ennek. Arra gondoltam, hogy a gazdasági kapcsolatok elmélyítésére létre lehetne hozni a magyar-török tőzsdét, vagy az ipari és kereskedelmi kamarát. Együttműködésre látok lehetőséget például a turizmus és a textilipar terén. Szerintem Magyarország, amely mindig is Európa része volt, rövid időn belül az Európai Unió tagja lesz. Úgy hiszem, sok kérdésben közösen léphetnénk fel, ami megfelelne mindkét ország érdekeinek. Ha jól tudom, Magyarország nem képes kitölteni a textil kvótát. Közösen biztosan

jobban menne. Az ehhez hasonló példákat még sorolhatnám, bizonyára más területen is fel léphetnénk együtt. Azt akarom mindezzel értésre adni, hogy a meglévő barátságot, a kulturális kapcsolatokat tovább kell fejleszteni és az egészet gazdasági alapokra kell helyezni.

— Ezt tekinthetem az Ön tiszteletbeli konzuli hitvallásának — vetettem közbe.

— Igen, régóta ez a programom, és ebben a szellemben tevékenykedem tovább. Persze ez nemcsak egy emberre szabott feladat. A magam szerepéről annyit, én olyan szeretnék lenni, mint a tőba ejtett kő, amely egyre messzebb terjedő hullámkarikákat gerjeszt az álló vízben. Ami pedig a tiszteletbeli konzulságot illeti, úgy vélem a lényege az, hogy minket nem kötnék a diplomáciai formaságok, szabadabban mozoghatunk Törökországban és Magyarországon, és így az élet realitásait is jobban látjuk. Ezért talán mi képesek vagyunk megoldani olyan kérdéseket is, amelyekkel a hivatásos diplomaták nem boldogulnak.

İsmet Güral elmondta még, hogy Kútahtyában nagy izgalommal készülnek Göncz Árpád köztársasági elnök közelgő törökországi látogatására. Pécs testvérvárosa szeretettel várja a magyar államfőt.

✎ Horváth Judit

Török emlék a belvárosi plebániatemplomban

Miközben a Tabánban becsüléssel nézzük meg Kemál Atatürk mellszobrát, s arra is gondolunk, hogy hasonlóan kemény arcú volt a mi Balassi Bálintunk, a végvári harcok hőse, jut-e eszünkbe, hogy a túlsó parton lévő Pest városának Zsigmond kori, háromhajós, hatalmas templomában, a Kr. utáni 1540-50-es években Allah hűséges gyermekei imádkoztak?

Menjünk át a Dunán átívelő szép Erzsébet hídon Pestre, s ott a lépcsők levezetnek minket a pesti történelmi templom kapujához. Ne torpanjunk meg azért, mert barokk a kapuzat. Pest elfoglalása a templom súlyos károsodásával járt, és így a helyreállítás — már a 18. század elején — a barokk korban történt.

Miután — joggal — értékeltük a barokk művészetét a kapuzaton, bátran lépünk be a nagyméretű templom-

ba. 30 méternyi barokk dongaboltozati rész után a következő 30 méter hosszúságban megragadja tekintetünket a szépséges gótikus templom-szakasz. Ez részben épen maradt meg a történelmi viharok ellenére.

Most a szentély jobb oldalában a Mátyás király korában épült, kápolnasorból megmaradt oratórium pálcaműves kapuzata közelében szemünk bemélyedést és benne arab írást — mégpedig a Korán egy szűráját — veszi észre. Ez egy mihrab! Egyszerű ez a mihrab, de Mekka irányába fordította az itt élő vallásos muzulmánok tekintetét. Pest elfoglalása után a templomot 15-20 évig mecsetként használták a vallásos törökök.

1932-42 között Lux Kálmán építész restauráló munkája fedezte fel és tette láthatóvá. A második világháború utáni helyreállítást Gerő László vezette, és ennek kapcsán ugyancsak a közeli Petőfi téren lakó orientalista, Germanus Gyula irányításával a mihrab falára odakerült a dekoratív, arab írású szöveg a Koránból.

Nemcsak emlék, történelem ez!

✎ Bárdos Ferenc
belvárosi plebános

Fejlődik a török-magyar búzanemesítési együttműködés

Törökország és Magyarország között a hasonlóság számos területen kimutatható, ami a hétköznapi emberek sokszor hasonló gondolkodásmódjából, a történelmi múltból, kultúráink közel azonos jellemzőiből fakad. A mezőgazdaság vonatkozásában is elmondhatjuk, hogy mindkét országban vannak közös jellemzők. Idetartozik a gabonatermesztés, amely számos azonosságot mutat, kezdve a termesztési feltételektől, a búzafajták tulajdonságán át egészen a végeredmény feldolgozásáig. Mindkét ország mezőgazdaságában a gabonatermesztés sikere kulcsfontosságúnak számít hagyományainál, nagyságánál fogva, és nem mellőzhető szempont a népesség alapvető élelemmel való ellátása sem. Éppen ezért a török agrárszakembereknek és magyar kollégáinknak mindig volt és lesz a jövőben is közös tennivalójuk, olyan területek, ahol együtt tudnak dolgozni.

A hasonlóságok felismerése akkor kezdődött, amikor a hatvanas évek végén, a hetvenes évek elején mindkét országban ugyanazt a búzafajtát termesztették legnagyobb arányban, mégpedig a szovjet származású Bezostaja 1-et. Ennek oka elsősorban a hasonló klímatis adottságokra vezethető vissza. A sokszor kemény, hideg téli időjárás, a meleg, száraz nyári periódusok a kontinentális klíma legfőbb jellemzői és — bár eltérő erősséggel —, de mindkét ország növénytermesztési feltételeire kihatnak. Törökországban az európai részen, Trákiában hasonló leginkább az időjárás a mi Alföldünkéhez, azzal a némi különbséggel, hogy nálunk a hideg tél gyakoribb vendég. Az ellenkezője mondható el az Anatóliai Fennségről, ahol pedig a magyarországinál is „mosztohább” a tél és forróbb a nyár. Ez a két régió talán a legfontosabb ősibúza termesztési övezetek közé tartozik.

A búzatermesztés fejlesztése során Magyarországon a nyolcvanas évek elejétől kezdve a hazai nemesítésű búzafajták váltották fel a külföldieket. Elsősorban a martonvásári nemesítőknek sikerült létrehozniuk a Bezostaja 1-hez hasonló téllállóságú, jóminőségű, de annál nagyobb termőképességű és jobb

betegség-ellenállóságú fajtákat, így például a Martonvásári 9-et és a Martonvásári 12-t. A hazai köztermesztésben elért jó eredményekre felfigyelve több török tudományos, minisztériumi és kereskedelmi delegáció látogatott el hazánkba, hogy tanulmányozzák az itteni tapasztalatokat. A legfőbb törekvésük a további korszerűsítés, a termésátlagok növelése, a termésbiztonság javítása volt. A török kutatók közül akkor látogatott el Martonvásárra első alkalommal dr. Fahri Altay, a híres búzanemesítő, majd Yılmaz Akar a török vetőmagkereskedők vezetője.

A látogatásokat követően széleskörű szántóföldi kipróbálásra került sor. Ennek legfontosabb központja a trákiai búzatermesztési övezet volt. A kísérletek eredményesen végeztek, és 1987-től kezdve a Martonvásári 9 és a Martonvásári 12 búzafajták állami elismerésben részesültek Törökországban. Az ottani gazdák Arpathan és Attila néven ismerték meg ezen martonvásári búzafajtákat. Elterjesztésüket elősegítette a Trákiai Mezőgazdasági Kísérleti Állomás is, ahol a vetőmag biológiai értékének megőrzése érdekében végezték a fajták ún. fenntartó nemesítését.

Az első martonvásári búzafajták megjelenését követte a többi is. Így a Martonvásári 16, majd különösen a Martonvásári 17 típusú jelentett szélesebb együttműködési lehetőséget. A rövidített néven Mv 17-nek elkeresztelt búzafajta elterjesztésében jelentős szerepet játszott a Tarım Kredit Kooperatif trákiai hálózata, valamint annak külkereskedelmi szervezete, a Tareks cég.

A martonvásári búzafajták honosítása és vetőmagjának kereskedelmi elterjesztése mellett a tudományos-nemesítési kooperáció is gyors ütemben fejlődött. Így 1989-ben együttműködési szerződés aláírására került sor a martonvásári MTA Mezőgazdasági Kutatóintézete és a Konyai Egyetem között, mivel az akkori időszakban dr. Engin Kınacı vezetésével ők koordinálták a török búzafajtákat.

Jelenleg az Ankarában található Központi Mezőgazdasági Intézet vette át ezt a feladatot és végzi a szervező

tevékenységet. Ez évben ismét ellátogattak Martonvásárra a régi török ismerősök, barátok, hogy megbeszélhessük közös teendőinket a kutatásban és a nemesítésben, megtekinthessük egymás búzanemesítési tenyészkeretjét. Az együttműködési program nagy valószínűséggel tovább bővíthet. Az őszi búza mellett az őszi árpa, a durumbúza is bekerülhet a kutatási programba. Ezenkívül a kukorica, valamint az akácfa nemesítés és honosítás is új lehetőségeket kínál a kapcsolatok szélesítésére.

A magyarországi találkozót ankarai látogatás követte. A török búzanemesítőknek jutott az a megtiszteltetés ugyanis, hogy megrendezhették az 5. Nemzetközi Búza Konferenciát, ahová a világ minden földrészéről ellátogattak a gabonamenesítők, hogy beszámoljanak legújabb eredményeikről, valamint megismerkedjenek a török búzanemesítési kutatásokkal. Ezen résztvevők között ott voltak a magyar kutatók is Martonvásárról, Szegedről, Gödöllőről, Debrecenből. Mint a más országokból ellátogatók, mi is meggyőződhattunk a hatalmas fejlődésről. Lenyűgöző volt látni az épülő új eskisehri gabonakutatólaboratórium komplexumot, amely ez év őszén készül el. A török-magyar búzanemesítési együttműködésnek újabb lendületet ad Musa Demirci török mezőgazdasági és vidékfejlesztési miniszter ez év augusztus végi magyarországi útja, amelynek során Martonvásárra is ellátogatott. Elkísérte őt Şenol Erdoğan helyettes államtitkár és Tayfur Çağlayan, a Kutatási, Tervezési és Koordinációs Bizottság főosztályvezetője is. A miniszter az itt látottakról elégedetten nyilatkozott, és támogatásáról biztosította a jövőbeni búzafajta-együttműködést mind a biotechnológiában, mind a nemesítési kutatásban.

Törökország komolyan veszi a mezőgazdaság és a mezőgazdasági kutatás jelentőségét, nem visszafeljeszti, leépíti, hanem korszerűsíti azt, jelentős pénzeszközöket is felhasználva. Sokan arra gondoltunk, bárcsak nálunk is hasonló szemlélet lenne mint Törökországban, és ilyen megbecsülés övezné „mindennapi kenyerünk” létrehozóit. Eddig főként a martonvásári búzafajtákat vittük honosításra s a török földre elvetni, de az ottani fejlődést látva valószínűsíthető, hogy néhány év múlva török nemesítő barátaink búzafajtái legalább olyan gyakran lesznek megtalálhatók a mi gabonatermesztésünkben is.

Bedő Zoltán

KITÜNTETETTJEINK

A Bolgár Kulturális Intézet vezetősége bolgár nyelvű díszoklevelet nyújtott át elnökünknek. Az oklevél magyar nyelvű fordítása:

A Bolgár Köztársaság
Kulturális Minisztériuma

Május huszonegyedikére, a bolgár oktatás, közművelődés és a szláv írásbeliség napja alkalmával hálás köszönetünket nyilváníttuk

Dr. Fehér Gézának

a bolgár kultúra előmozdítására és népszerűsítésére irányuló kiemelkedő érdemeiért.

Szófia, 1996.

Professzor G. Kosztov miniszter

Akşehirben — az UNESCO által meghirdetett nemzetközi Naszreddin Hodzsa-év alkalmából — huszonharmadszor rendezték meg a Naszreddin Hodzsa fesztivált. Ennek során gálaműsor keretében különböző kategóriákban adtak át díjakat a benyújtott pályamunkák szerzőinek és alkotóinak. Tasnádi Edit Naszreddin Hodzsa történetét, vándorlását nemzetközi fórumokon ismertető tanulmányaért nagydíjat kapott.

A Milliyet című török újság 1996. július 9-i számában megjelent írást alább közöljük.

Nasrettin Hoca ödül töreni

ULUSLARARASI 23. Nasrettin Hoca Şenlikleri'nde "Nasrettin Hoca Büyük Ödülü", karikatür ve gülmece öyküsü yarışmalarında ödülleri sahiplerini buldu. 37 yıldır yapılan 23 yıldır da uluslararası düzeyde gerçekleştirilen şenliğin ödül töreni Akşehir Kültür Salonu'nda yapıldı. Nasrettin Hoca Büyük Ödülü Yarışması'nda birinciliği Edib Tasnâdi (Macaristan), ikinciliği Mert Ali Başarır (Türkiye), Onur Ödülü'nde ise birinciliği Prof. Dr. Pertev Naili Boratav, ikinciliği Prof. Dr. İlhan Başgöz kazandı.

Karikatür dalında büyük ödülü Omar Santana (İspanya) kazanırken, ikinciliği Omurtig Sehajenik (Ukrayna), Başarı ödülünde birinciliği Jitet Koestona (Endonezya), ikinciliğiye Doğan Arslan (Türkiye), Sorcinelli Giovanni (İtalya), Ahmet Aykanat (Türkiye) ve Arara Muhammed (Fas) aldı.

Nasrettin Hoca ve Turizm Derneği Özel Ödülü Erdoğan Uzkınay'a (Almanya), Akşehir Belediyesi Ödülü Miograg Veliskoviç'e (Yugoslavya) TOBAV Ödülü Muhammed Effat Esmail'e (Mısır) verildi.

Tagtársainknak kiemelkedő, nemzetközileg is elismert munkásságukhoz ezúton is tisztelettel és sok szeretettel gratulálunk.

Uzak Doğu ve Avrupa
iş bağlantılarınızda güvenilir isim

TEXIM

Handels-GmbH

- Tekstil, Tekstil hammaddeleri ve boyaları
- Hafif sanayi makinaları
- Dayanaksız tüketim maddeleri
- Piyasa araştırması, Ticari ilişkilerin sağlanması
- razariama

TEXIM Handels-GmbH

Naim Yılmaz Bayhan
Amalienstr. 45
76133 Karlsruhe
ALMANYA

Dergimiz bu ay TEXIM firmasının desteği ile yayınlanmıştır

* * *

Távol-keleti és európai üzleti kapcsolatai közt
egy megbízható név:

TEXIM

Handels-GmbH

- Textilárak, textilipari alapanyagok és festékek
- Könnyűipari gépek
- Nem tartós fogyasztási cikkek
- Piackutatás, kereskedelmi kapcsolat szervezés
- Értékesítés

TEXIM Handels GmbH

Naim Yılmaz Bayhan
Amalienstr. 45
76133 Karlsruhe
Németország
Tel.: 00 49 721-913770
721-9137799 fax

A Török Füzetek ezen száma a TEXIM cég támogatásával
jelent meg.

TÖRÖK FÜZETEK

A Magyar-Török Baráti Társaság időszaki lapja
Szerkesztőbizottság:

Dávid Géza, Puskás László, Szmilko Györgyi, F. Tóth Tibor
Felelős szerkesztő: F. Tóth Tibor
Tervezés, tipográfia: Takács István
Levél cím: Szmilko Györgyi 1245 Budapest, Pf. 1000.
Fax: 266-30-35

Terjeszti az MTBT a tagjai részére.
HU ISSN 1217-6141
9622636 AKAPRINT